

МАЙЫПТЫГЫ БАР АЯЛДАРГА ЖАНА ЭРКЕКТЕРГЕ КАРАТА СТЕРЕОТИПТИК КӨЗ КАРАШТАР

Ministry for Foreign
Affairs of Finland

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Басылма “Демократиялык процесстерин изилдөө борбору” коомдук фонду тарабынан даярдалып БУУӨПтүн жана Финляндия ТИМинин “КРдеги укуктук мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүү үчүн сот адилеттигине жетүү” долбоорунун колдоосунда чыгарылды.

МАЙЫПТЫГЫ БАР АЯЛДАРДЫН ЖАНА ЭРКЕКТЕРДИН АБАЛДАРЫ ЖӨНҮНДӨ КЫСКАЧА МААЛЫМАТТАР

• Ченемдик база

Майыптыгы бар аялдардын жана эркектердин укуктарын коргоого багытталган негизги эл аралык документ Майыптыгы бар адамдардын укуктары жөнүндө конвенция болуп эсептелет (2006-жылдын 13-декабры). Кыргыз Республикасы бул Конвенцияга 2011-жылы кошулган, азыркы учурда аны ратификациялоо боюнча иштер жүрүп жатат. Майыптыгы бар аялдардын жана эркектердин укуктарын камсыз кылуу боюнча ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясында, «Ден соолугуна байланыштуу мүмкүнчүлүгү чектелген жарандардын укуктары жана кепилдиктери жөнүндө» Мыйзамда, ошондой эле калкты социалдык жактан коргоо боюнча программаларда камтылган.

• Жалпы көрсөткүчтөр

2018-жылдын 1-январына карата Кыргыз Республикасында ден соолугуна байланыштуу мүмкүнчүлүктөрү чектелген жарандардын саны 183,4 миңди түздү, бул калктын жалпы санынын 3% түзөт. Майыптыгы бар балдардын саны калк арасындагы балдардын жалпы санынын 2,5% түзөт (29.9 миң бала).

Катталган майыптыгы бар аялдардын жана эркектердин ичинен 10% 1-топко, 68% 2-топко жана 22% 3-топко тиешелүү.

• Саламаттыкты сактоо

Акыркы беш жыл аралыгында балдардын арасындагы алгачкы майыптуулук 50% ашып кеткен. Учурда ден соолугу начар балдардардын арасындагы майыптуулук 22-28% түздү.

Айыл жергесиндеги балдардын арасындагы майыптуулук кыздарга караганда эркек балдардын арасында жогорку көрсөткүчтө экендиги белгилүү болду. Балдардын арасындагы майыптуулук шаарларга караганда айыл жергелеринде эки эсеге көбүрөөк катталууда.

• Иш менен камсыз болуу

Кыргызстандагы майыптыгы бар аялдардын жана эркектердин арасында 28% экономикалык жактан активдүү деп эсептелишет, алардын ичинен 20% иш менен камсыз болгондор (2017-жылы калктын жалпы бардык эмгекке жарамдуу катмарынын ичинен 60,1% экономикалык жактан активдүү деп эсептелген, алардын ичинен 56% иш менен камсыз болгондор).

Майыптыгы бар аялдардын жана эркектердин ортосундагы айырмачылык байкалат, бул экономикалык активдүүлүктүн жана иш менен камсыз болуунун ортосундагы деңгээл боюнча айырмачылык. Майыптыгы бар эркектердин арасынан 40% экономикалык жактан активдүү деп эсептелет, алардын ичинен болгону 20% гана иш менен камсыз болушкан.

Ар жыл сайын майыптыгы бар аялдардын жана эркектердин мамлекеттик кызматтарда ишке орношуулары үчүн бөлүнүп берилген квота толбогон боюнча калат.

СТЕРЕОТИПТЕР

Стереотиптер бардык маданий түзүлүштөрдө, улуттарда жана коомчулуктарда орун алып келүүдө. Стереотиптик ой-жүгүртүүлөр жаш-курагынан, жынысынан, билим деңгээлинен ж.б. көз карандысыз түрдө ар бир адамда болушу мүмкүн. Алар социалдык, диний жана башка чөйрөлөрдө дагы орун алып келүүдө. Адамдын жеке жана ажыратылгыс жөндөмдүүлүктөрү эсепке алынбаган стереотиптер адатта зыянын тийгизет, себеби ал адам укуктарынын бузулушуна жана басмырлоого алып келет. Кыргыз Республикасы дүйнөлүк коомчулуктун бир бөлүгү катары ар бир жаранды жашоонун бардык чөйрөлөрүндө басмырлоодон коргоону кепилдикке алат.

Майыптыгы бар аялдарга жана эркектерге карата элдин стереотиптик ой-жүгүртүүлөргө негизделген мамилелери, алардын социалдык жактан интеграцияланышына жана коомго адаптацияланышына дайыма тоскоолдуктарды жаратып келет, аларга психологиялык жаракаттарды келтирип, коомчулуктан четтеп калышына түрткү болууда.

Андыктан, бардык жарандарга, өзгөчө калктын аярлуу топторуна карата орун алган басмырлоонун жана терс стереотиптердин тамырын кыркуу зарыл. Ушуга байланыштуу БУУӨПтүн жана Финляндия Өкмөтүнүн «Кыргыз Республикасындагы укуктук мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүү үчүн сот адилеттигине жетүү» биргелешкен долбоору калктын жана кесиптик лицейлерде окугандардын арасында майыптыгы бар аялдарга жана эркектерге карата терс стереотиптерди иликтөө жүргүзүү боюнча демилге көтөргөн. Изилдөө майыптыгы бар аялдарга жана эркектерге карата стереотиптик ой-жүгүртүүлөр мамлекеттик масштабдагы мүнөзгө ээ болуп кеткендигин аныктады, бул бир гана катардагы жарандарга эле тиешелүү эмес, бул ошондой эле өлкөнү өнүктүрүү саясатын жана программаларын иштеп чыгып жаткан мамлекеттик кызматкерлердин арасында дагы жайылган. Бүгүнкү күндө майыптыгы бар аялдарга жана эркектерге карата стереотиптик ой-жүгүртүүлөр саясатта, мыйзамдарда, маалыматтык талаада орун алып жана алардын басмырлоого кабылышына алып келүүдө.

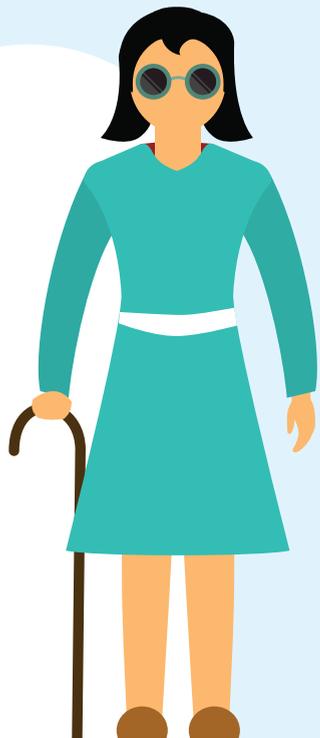

Калктын пикиринде

Майыптыгы бар аял менен эркектин образын мүнөздөгөн сөздөр

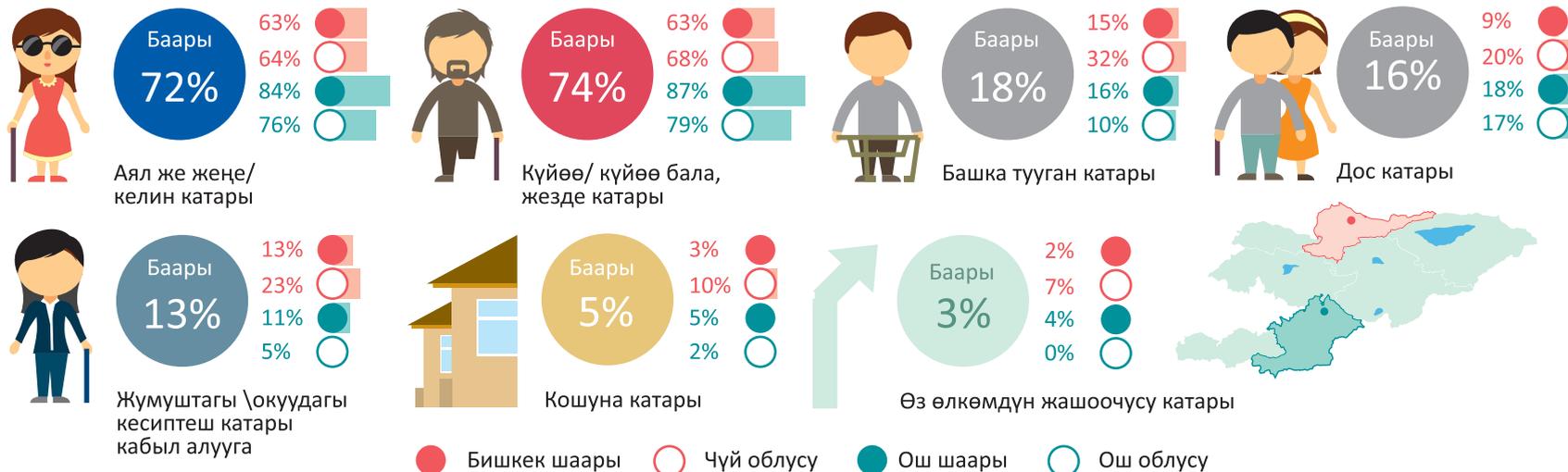

Кесиптик лицейлерде окугандардын пикиринде

Майыптыгы бар аялдарга жана эркектерге карата социалдык дистанция

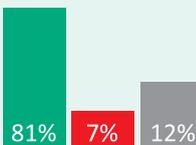
Майыптыгы бар аялды жана эркекти ..... кабыл алууга даяр эмесмин деген пикирин билдиргендер

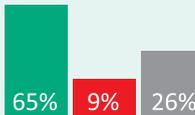
Майыптыгы бар балдарга карата социалдык дистанция

■ Ооба ■ Жок ■ Баары бир

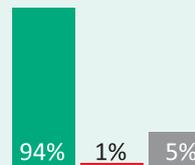
Майыптыгы бар бала менен Сиздин балаңыз дос болуусун каалайт белеңиз?

Майыптыгы бар бала Сиздин балаңыз менен бир класста окуусун каалайт белеңиз?

Майыптыгы бар балага Сиздин балаңыз жардам берүүсүн каалайт белеңиз?

Майыптыгы бар аялдарга жана эркектерге карата стереотиптер менен макул болушту

Майыптыгы бар аялдын жана эркектин жашоо образы башка адамдардын жашоо образынан толугу менен айырмаланып турат

84%

Всего

Майыптыгы бар аялга жана эркекке дайыма жардам талап кылынат

89%

Всего

Майыптыгы бар аялдарга бала төрөгөнгө тыюу салуу керек

15%

Всего

«Майыптыгы бар адам дени сак балалуу боло албайт»

Майыптыгы бар аял дени сак балалуу боло албайт

20%

13%

16%

Майыптыгы бар эркек дени сак балалуу боло албайт»

20%

10%

15%

«Майыптыгы бар аялга жыныстык мамиленин кереги жок»

12%

6%

9%

«Майыптыгы бар эркекке жыныстык мамиленин кереги жок»

12%

6%

9%

 Аял
  Эркек
  Баары

Калк

Жок

Ооба

48% баары 50% ✓

Аялдар

42%

57% ✓

Эркектер

✓ 54%

43%

Сиз майыптыгы бар аял же эркек менен сүйлөшүп жаткан учурда өзүңүздү ыңгайсыз сезесизби?

Кесиптик окуу жайларда окугандар

Жок

Ооба

✓ 61% баары 39%

Аялдар

✓ 61%

39%

Эркектер

✓ 61%

39%

● Бишкек шаары

○ Чүй облусу

● Ош шаары

○ Ош облусу

